

ROMAN ROMANOV:

NA VALOVIH MLADOSTI.

NOVELA.

I.

aj je trosil svoje bogastvo široko naokoli, trosil ga je v taki obilici, da ga je bila deležna vsaka najmanjša stvar. Mladost je zaživela zunaj, mila mladost s cvetočimi sanjami, in vsakdo jo je zaslutil — celo starec in starica sta jo zaznala, kako gre mimo njiju s prikritimi in lahki stopinjami.

Solnčni žarki so se bili že umaknili z ravnin in poljan in vzplavali gori na visoke vrhove, ki so rdeli in bleščali, ko da bi jih bile potresle nevidne roke s samim suhim zlatom. Prijeten hlad je prihajal nad vso naravo; mehki, hladeči dihi so veli sèm od zapada, in solnčni žarki so se pomikali više in više. Že so bili zapustili visoka gorska slemena, in solnce se je skrilo za strmimi vrhovi. Le še nebo tam na zapadu je žarelo v živih in vročih barvah, in samotni oblak je rdel v večerni zarji.

Na prostran vrt, ves preprežen od visoke seči in od stoterih stezic, je bil pridihaval prijazni hlad umirajočega majevega popoldneva. Mimogredočemu se je zdelo, da prihaja iz gošče cvetočega in dehtečega španskega bezga, da speje iz kelihov vrtnih rož, ki so dvigale svoje trudne cvetove kvišku.

Železnični uradnik Feliks Dobravnik se je izprehajal s hčerko svoje gospodinje po belih vrtnih stezah, in videlo se je, kako je bil njegov obraz poln radosti in kratkočasnosti. Dekle je opazilo to, ko se je ozrlo po njem. Spoznalo je, koliko veselega pričakovanja je v enem samem njegovem pogledu, kako izvira od srca vsak njegov smeh, in kako daleč so njegove misli od tistih besed in poklonov, ki jih je govoril to pozno popoldne. Bilo ji je neprijetno, zakaj ona je ljubila odkritosrčnost. Ni ji bilo do zlatoodičenih fraz in ni iskala skrivnostnih

pomenov v izgovorjeni besedi ali žaljivih misli v izrečenih stavkih, ni jih prekrnjala po svoji razigranosti. V njej namreč sploh ni bilo velikomestne razigranosti —; zato je sprejemala besede kakor so prihajale iz ust, popolnoma nedotaknjene in neskvarjene. Bila je ljubeznivo dete sentimentalnih oči in popolnoma nalahko-rdeče nadahnenih lic.

„Ali, gospod Feliks, vi mi govorite toliko sladkih besed, in vaše misli so tako daleč od tod! . . . Ali nimate danes zame nič odkritosrčnosti več?“

Feliks Dobravnik je spoznal prikrivano užaljenost, ki je zvenela v njenih besedah; obrnil se je k nji in govoril z mehkejšim glasom.

„Aj, gospica Vera . . . vi Verica! Kdaj nisem imel za vas odkritosrčnosti? A glejte, v resnici, danes sem razmišljen; pred oči mi je stopil moj dom, moj tihi dom ob veliki temni reki, tam za daljnimi gorami, ki ga bom obiskal že jutri!“ . . .

Obrnil se je k nji, in njegovo lice je bilo polno prijaznosti. Vera je stegnila drobno roko in utrgala cvet španskega bezga.

„Povejte mi kaj o svojem domu! — Glejte, vse vaše misli so pri njem, njemu veljajo vsi vaši smehi . . . Povejte mi, ali je lepo tam?“

Feliks Dobravnik je še začutil, kako diha tudi iz teh besed lahka in komaj zaznana pikrost. Ali njega je bilo prevzelo veselo čuvstvo; zakaj dopust je imel v žepu in jutri na večer stopi zopet enkrat na domača tla. Bil je človek, v katerem prevladujejo hipna čuvstva, ki vstaja in hodi od okna do vrat z vse zamišljeno glavo in povešenimi očmi . . . Za njim je hodila vsak čas cela množina sanj, vsa oprezna in previdna, in čakala, kje ga najde prostega. Ob takih trenutkih so se ga oklenile sanje nanagroma

in naenkrat, ostale pri njem ves nemoteni čas, in on se jim je bil že popolnoma privadil. V zadnjem času je iskal pogostokrat sam prilike, da jo ponudi svojim sanjam, da pridejo in ga objamejo. Zdelo se mu je, da zaživi v njih čudovito lepo življenje, nedotaknjeno od umazanih svetnih rok in nepohojeno od blatnih svetnih nog... Sicer pa je bilo njegovo življenje do tistihdob popolnoma preprosto, brez burnih trenutkov in brez naenkratnih in nepričakovanih dogodkov. Svojo službo je opravljal vestno in intimnih prijateljev takrat ni imel. Bil je že dolgo od tistikrat, ko so se porazgubili zadnji njegovi drugovi-dijaki po širokem svetu — porazgubili so se, in tudi prijateljstvo je usahnilo. Včasih, ko ga je obšla dobra volja, je rad pravil vesele dogodke iz radostipolnih dijaških dni in pri taki priliki se je spomnil na tiste vesele fante z razigranimi besedami in kratkočasnimi izrazi.

Večino večerov je preživel v družbi gospodinje in njene hčerke, ki se je bila razvila baš takrat v ljubeznivo dekle. Zelo rada je pela, njen glas je bil čist in prijazen, in železnični uradnik je imel veselje, ko jo je spremljal na klavirju. Ali njene ljubeznivosti in vrline so mu ostale popolnoma neopazene. Bil je namreč že več let v stanovanju pri isti gospodinji; prišel je bil tja, ko je bila Vera še otrok s kratkim krilcem pri trinajstih letih in tako se je bil nanjo čisto privadil in ni opazil, kako postaja iz nje lepa devotka. Tistikrat je bila Vera stara sedemnajst let, in Feliksu je bila vdana s popolnoma otročjo vdanostjo in sestrskim prijateljstvom. Včasih ji je prišlo na pamet, in bilo je to baš v zadnjih dneh, da bi odšel Feliks od njih in se ne bi nikoli več povrnil. In pri tisti priči je sklenila zatrdno, da bi stopila k njemu in ga vprašala z objokanimi očmi: „Gospod Feliks, vi odhajate?“... Zdelo se ji je jasno, da bi jo pobožal po licih in ji odgovoril ves dober: „Nikamor ne grem, Verica!“... Ona pa bi se smejala v solzah in v veselem smehu bi odnesla in pospravila pripravljene kovčege...

Dobravnikove sanje so navadno sestajale iz različnih spominov izza mile mladosti. Čestokrat je videl n. pr. na peronu stasovito mladenko z bledim obrazom, črnimi očmi in črnimi lasmi — in to so ovile in odičile njegove sanje. A tak obraz ga je zalezoval en dan, in vse je bilo končano. Drugič je zopet zrl v svoji domišljiji preprosto dekle z objokanim obrazom in tresočimi ustnicami... In tako so hodile njegove sanje okrog različnih predmetov. Ali Vere ni bilo nikoli med njimi. Bil se je nanjo privadil, kakor se privadi človek na ljubeznivo sestro, da misli nanjo in se je spominja šele takrat, ko so ga že ločile od nje gore, visoke in vse nevarne, in doline globoke in brezmejne. — Sanjava nprav pa je bila ostala Dobravniku sèm iz prvih dijaških let. Ukvarjal se je namreč v tistih letih z literaturo: njegova srčna radost je bila, postati pisatelj ali še bolje — pesnik. Tistikrat je imel tudi žepno knjižico vso polno negodnih in zaljubljenih verzov in osnov in imenitnih načrtov za dolgovezne romane in novele. Premišljal in presanjal je vse proste ure — in to mu je ostalo v poznejši dobi.

Vera je dvignila cvet španskega bezga k obrazu in potegnila vâse njegov opojni vonj. Dobravnik je govoril s prijetnim glasom in nabral obraz v prijazne poteze.

„Dà, lep je moj dom, moji domači kraji so lepi. Temna reka se vije kroginkrog mojega rodnega mesta in ga oklepa od treh strani. Prav tik nje stoji moj dom, kjer sem preživel otročja leta. — Tisti prijazni gozdovi v okolici mojega rodnega mesta, kako lepi so, Verica! Ob jutranjih urah tam na griču nad mestom — kako je lepo gledati solnce, ki vzhaja tam pred nami, in nebo žari, in vrhovi gorski se rdé. V dolini pod nami se vije tista temnozelená in tiha reka, na njenem desnem bregu rastó mnogoletne smreke in visoki bori, in njihove sence se plazijo boječe in plašno po gladini tihe reke in se topé v njeni globočini!“ —

Vera je spoznala, kako je objela Dobravnika misel na dom in kako so vsega očarali mehki spomini na dragi rojstveni kraj.

Videla je, kako se veseli trenutka, ko bodo stopile njegove noge na rodno zemljo, in zavoljo tega se je poslovila od nje vsa neprijetnost, ki se je bila polastila početkoma, pri prvih Feliksovih besedah. Izkušala je čuvstvovati z njim.

„Gospod Feliks, ali se boste spomnili name, ko boste doma, ko boste v svojem domačem kraju prvi dan, peti dan, prvi teden, deseti dan, drugi teden? ... Ej, težko da, gospod Feliks!“ ...

Govorila je s kratkočasnim izrazom, in Dobravnik se je ji ves čas prijazno smehljal.

„Ni res, Verica, ni res! ... Boste videli, kako lepo se vas bodem spominjal! Vsak dan razglednica, okrašena z lepimi rožicami ...“

Dobravnik se je kopal v sami dobri volji in dokazoval je Veri, kako nelepo bi bilo, če bi on na dopustu v svojem domačem kraju pozabil nanjo. —

Mrak se je že zgostil, in večernica je že zagorela na jasnem nebu. Tam iz bližine je bilo čuti slavčevo petje, ki se je razlivalo z očarujočo krasoto nad sanjajočimi rožami in grmi. Lahko se je zaznal večerni mir, ki je plaval nad širnim vrtom, in hišni prebivalci so prihajali doli iz velikega poslopja, da se naužijejo lepega večera.

Vera in njen spremljevalec pa sta šla po stopnicah v stanovanje, in ona je zaželela, da bi prepela nocoj še dolgo vrsto pesmi: Feliks bi sedel pri klavirju in jo spremljal, okna bi bila odprta na široko, lahki glasovi mlade pesmi bi odhajali pod milo nebo, in v sobo, vso prepreženo od večernih mrakov, bi prihajal spomladanski mir ... Zroko je prišla za krilo in odhitela pred njim z veselimi koraki. Na vrhu stopnic pa se je ozrla nazaj po njem, ki je stopal kvišku s popolno enakomernostjo. Dvignila je drobni roki prav do obraza, jih sklenila in nabrala svoje ustnice in svoja zardela lica v izraz dražestne prošnje.

„Gospod Feliks, gremo pet?“ ...

Tu se je Dobravnik prvič začudil njeni sveži dražesti.

Rad, Verica! Pojdimo!“

Začutil je v prsih lahkoto in zazdelo se mu je, da ga je v tem trenutku obiskala pomlad, da je prišla na dno njegovega srca in da sadi tam bogate cvetove ...

Po sobi je plaval mrak, in Vera je hitela odpirat okna. Polni akordi so zazveneli v mogočni melodiji, ki je kipela, kakor zakipi življenje v mladem srcu, ko se zave ljube pomladi in mile mladosti ... Vera je stopila h klavirju in iz njenih prsi so priklopeli mehki in lahkotrepetajoči glasovi ...

II.

Mlado majevo jutro je prišlo na široke poljane in objelo je vse strme gore in prilozne holme in zelene drage in skrite doline. Pripeljalo ga je s seboj solnce, naznanilo njegov prihod z jutranjo zoro in ga poslalo po svojih svetlih žarkih v bogato naravo. Po ravninah so vstajale rože, dvigale svoje orošene glave, in rosa je blestela po dražestnih kelihih. In žarki so hiteli in poljubljali solze z obrazov ravninskih cvetov. Dahnilo je življenje nad poljanami in pridihalo je do sanjajoče loze. In zašumela je veselo prebujena, in zaplulo je po njenih prebivalcih življenje, kakršno vstane v majevem jutru, priklicano od spomladanske lepote. Oglasila se je sladka pesem iz grma in z visokega vrha, vse polno pesmi se je rodilo in srečavale so se in hitele druga mimo druge ...

Vlak je hitel čez širno ravnino, vso pokrito od plodonosnih njiv in zelenih travnikov. Oblak dima je plaval za njim, se dvigal kvišku in izginjal.

V kupeju drugega razreda je sedel Feliks Dobravnik popolnoma sam in gledal skozi odprto okno. Gledal je to bogato ravnino, in radostil se je ob zavesti, da je to slovenska zemlja. Prišlo je k njemu vse polno sanj, vse lepih in prisrčnih: pripeljale so mu pred oči njegov tihi dom, ki se mu bliža, bliža ... Na spomin so mu stopili kraji njegove mladosti, vesele urice prve mladosti so prišle k njemu z mehкими in plašnimi koraki. In prigodilo se je, da je stopil pred njegove duševne oči, da je vstal

prav tam na sredi veselih uric mile mladosti obrazek Veričin. Videl jo je pred seboj kako mu je pri odhodu želela:

„Gospod Feliks, adijo!“...

Krog njegovih ustnic je legel kratkočasen nasmeh, in prijetno mu je bilo pri spominu na to današnje slovo. Spominjal se je natančno in lepo povrsti, kako mu je prinesla stara vdova-gospodinja čaja za zajutrek, kako mu je vse lepo z materinsko skrbjo naročala, naj se varuje prehlada, naj se zdrav zopet kmalu povrne — in zlasti se je natančno spominjal, kako so se odprla pri tej priliki vrata v sosednjo sobo in se je prikazal zaspan obrazek, obdan od razpuščenih las in z napol zaprtimi očmi:

„Dobro jutro, gospod Feliks!“ —

Prigodilo se je prvokrat tisto jutro, da so priplavale k njemu sanje s podobo Verino, da so pripeljale s seboj njen zaspani obrazek in njene napolzaprte oči. V tistem trenutku so ga prevladala hipna čuvstva in zaželel je, da bi se ustavil vlak in ga popeljal nazaj tja v šumno mesto. Kako bi se začudile Verine oči, ko bi ga zagledala pred sabo z veselim obrazom in smeh na ustnicah!

Solnce se je bilo dvignilo od gorskih slemen, in jutranja zarja je bila izginila. Vse ravninsko cvetje je dvignilo glave pokoncu in rosa je bila usahnila. Tuintam je zletela plašna ptica iz grmovja tam ob železničnem tiru, in pisan metulj se je umaknil hitečemu vlaku.

Dobravnik se je zbudil iz svojih sanj; poiskal cigareto in jo prižgal. Potem pa se je preko svojih novih sanj poglobil v misli na svoj tihi dom in ljubi rojstveni kraj. Delal je načrte, kako bo uporabil svoj dopust, kako bo obiskal vse kraje, ki so nanje priklenjeni njegovi spomini, in lotevalo se ga je novo veselo čuvstvo — — —

Enakomerno je potekalo dopoldne, pol dne je že minilo in pozno-popoldanske ure so prihajale. Solnce se je zopet bližalo gorskim vrhovom, njegovi žarki so zapuščali širna ravninska tla, hiteli više in više, in večerna zarja je pričela barvati zapadno stran sinjega neba in pod njim molčeča gorska

slemena. Po ravninah in njivah in travnikih, po vseh ravninskih cvetovih se je poznala utrujenost: bili so povešeni, in lahen vetrič jih je zibal semintja. Tudi po samotnih drevsiah in senčnatih gozdih je bila zaznati utrujenost: listi so bili povešeni, in njihovi prebivalci so molčali — —

„Krški polotok!“...

Dobravnik je zaslišal ime svojega rojstnega mesta in čutil je pri tem slučaju, kako je šinila prikrita radost po vseh njegovih udih. Polastila se ga je bila velika utrujenost — ali v tem trenutku je bila izginila popolnoma. Čudovito lahke so bile njegove noge, zakaj tudi nanje je prišlo veselje, ki ga občutimo, ko stopimo po toliko in toliko letih na svoja nepozabna domača tla. Stopil je na peron in oddal kovčeg postrežčku. Pri tej priliki se je ozrl v dolino doli pod postajo. Videl je tam tiho in temno reko, po kateri se je vozil v čolnu v tistih davnih dneh mile prve mladosti, živook deček, ter se upiral s srečnimi rokami ob veslo. Kakor v davnih dneh se je vila vsa mirna in tiha mimo zelenih bregov in visokoraslih borov tam na nasprotni strani. Tihe sence košatih dreves so sanjale vse mirne v njeni globočini, in tam niže doli se je zrcalila v nji večerna zarja, vsa potresena z žarečim solničnim prahom.

Odhitel je po znani poti v svoje rojstno mesto. Obšlo ga je sladko veselje; opazil ni, kako so hiteli mimo njega sami tuji obrazi, kako so gledale nanj samo tuje oči...

Dospel je v mesto. Potoma se je oziral po novih poslopjih, sezidanih v desetletju, kar ga ni bilo v teh krajih. Šel je skozi drevored in začudil se je novim ličnim klopem, ki so stale tam, začudil lepi ograji, zlasti pa veliki čistobi, ki jo je bilo opaziti po belih in peščenih tleh... Objel ga je prijeten hlad košatih kostanjev in na uho mu je udarila spomladanska pesem pisanih in drobnih prebivalcev. Sèm od velike hiše na nasprotni strani so priplavali objestno-radostni glasovi klavirja, in on se je spominjal veselih večerov, ki jih je preživel nekoč v tistih visokostropnih sobah.

Prispel je do svojega doma in stopil v vežo. Prišli so mu nasproti neznani obrazi in tuje oči so se mu začudile.

„Gospod, želite?“

Prašal je po stari gospé, ki je bila njegova bližnja sorodnica; njegov dom je bil v njeni lasti. Prišel je do nje, in pri tem svidenju se je razveselila stara gospa in od radosti, da vidijo njene oči enega ljubih domačih, mu je ponudila obe roki.

Odkazala mu je prijazno sobo z okni doli na reko, ki je tekla popolnoma neopazno mimo njegovega doma.

Hodil je na izprehode in si obujal spomine davnih dni. Poizvedoval je po starih znancih, po mladih drugovih in po razigranih prijateljicah. In odgovarjali so mu, da leži ta in oni na pokopališču, da ga je že drugič obiskal maj v njegovem miru in okrasil njegovo rušo s pisanimi rožicami; in pravili so mu, da je odšel ta in oni v tujo zemljo, odkoder se nikoli več ne povrne; in naznanjali so mu, da se je omožila ta in ona izmed razigranih prijateljic, da je šla ta in ona učiti na deželo, ta in ona upravljat poštné zadeve, in še katera druga da je stopila v samostan, da se odtegne prevaram sveta...

Tiste dni je obiskal Dobravnikovo sorodnico učitelj iz bližnje vasi, in Feliks se je seznanil z njim. Učitelj je bil star in prijazen mož in v svoji prijaznosti je povabil Dobravnika na svoj dom. Hotel mu je razkazati lepe šolske nasade, bogato sadno drevje, lepo gojeno vinsko trto in svojih lepih hčeric krasni cvetličnjak.

V učiteljevem stanovanju in ob tistih nasadih in bogatem cvetličnjaku je občutil Dobravnik vselej tiho zadovoljnost in neizrazno srečo: plavali sta kakor skrivaj po vseh teh prostorih. Učitelj ves prijazen, dober in šaljiv, njegova priletna gospa vsa ljubezniva in s prisrčnim nasmehom na obrazu, in tisti dve hčerki drobnih obrazkov in temnih las, in vsa tista neizgovorjena ljubezen, ki je plavala med njimi in jih družila tesno in tesneje — vse to je vplivalo na Dobravnika s čudovito močjo. In prigodilo

se je, da si je zaželel sam tacega tihega in ljubeznipolnega življenja. In v tistih dneh so bile njegove običajne sanje sila idilične in vse prepletene od prizorov večerne romantike. — Prihajal je k učitelju čestokrat, in težko je minil dan, da ne bi sedeli ob večernem mraku tam za vrtno uto med dvema vrstama srednjevisokih in košatih ter gostih smrek: on, stari učitelj in prijazni dekletci. Koncem prvega tedna svojega dopusta je bil že popolnoma domač v tej prijazni rodbini in dogodilo se je, da Vera — ni prejemale nobenih razglednic več —

Uboga Vera! Mnog večer je sedela pri oknu in njene mokre oči so strmele tja v mračne daljave. Zunaj je pršil droben dežek, in vse nebo je bilo zagrnjeno z nepretrganimi oblaki. Dolgčas je priplaval nad vso široko naravo in jo zagnil v svoj sivi plašč. Doli na vrtu je bilo vse mirno — kakor od trudnosti. Košati grmi so stali tihi in sanjajoči s povešenimi in mokrimi listi, rože so nagnile svoje glave, vsi cvetovi so bili nagnjeni k tlom in mokri.

Vera je torej sedela pri oknu in strmela tja v mračno daljavo. V njenih mokrih očeh so se zbirale solze, drsale čez trepalnice, se spuščale doli po nežnih, snežnih licih in kapale druga za drugo na okno. Kako je vse otožno, ko ni več Feliksa, kako so zdaj prazni in mrtvi vsi majniški večeri!... In težko ji je bilo, ko je spoznala, kako se je on nič ne spomni in ji ne pošlje nobene razglednice več... Vse to je prišlo s skrivnostno bridkostjo do njenega srca in to se je krčilo od skritih in skelečih bolečin. Bilo je prvič, ko je zaznala veliko bol, ki ji je vzrok hrepenenje po nečem, česar ni, a česar želi srce...

Gledala je z mokrimi očmi v mračne daljave, in solze so se zbirale in spuščale po njenih licih... Zaželela si je, da bi ležala mrtva in s sklenjenimi rokami na odru... Sveče bi gorele in obsevale njen blede, voščen obraz... Takrat bi pa odprla vrata Feliks z veselim obrazom in z nasmehom okrog ust. Ozrl bi se po nji, in njena siva mati bi izpregovorila: „Čakala

je, in vas ni bilo ...“ Veselje bi izginilo z njegovega obraza, in smeh bi usahnil okrog njegovih ust. Pogledal bi njeno blede in mirno lice, in od žalosti in kesanja bi se zaprle njegove oči ...

III.

Solnce se je obračalo proti zatonu in zunaj je zavladala precejšnja toplota. Ali vendar ne tista poletna vročina, v kateri utihne vse življenje — temuč prijetna spomladanska gorkota, ki se je razveseli popotnik, ki v nji molči gozdna ptica od vselega zadovoljstva, in roža poveša glavo v sladki utrujenosti.

Tistikrat so bile pale že sence tostran učiteljeve ute, in v prijaznem hladu so sedeli notri učiteljevi hčerki in Dobravnik. Feliks in Gizela sta sedela na klopi, ki je stala ob utini steni, Mira pa na lesenem stolcu med temnobarvnimi smrekami, ki so rastle v kratkih vrstah ob obeh straneh. Bile so nizke in košate, in čutiti je bilo, kako prihaja iz njih prijeten hlad.

To popoldne je bil Feliks poln kratkočasnosti; delal je vesele dovtype in se smejal s prisrčnim smehom.

„Čakajte, gospodična, povem vam kratkočasno anekdoto o nekem godcu. Veste, nosil je dolge in hude brke, zasmejal se je z glasnim in hrupnim smehom vselej naenkrat in nepričakovano, a v istem trenutku je bil zopet njegov obraz resen — in igral je izborno klavir. Veste, ta godec je stal nekoč pred mestnim hotelom, držal v naravnost od sebe iztegnjeni roki ključ vežnih vrat in bil čisto resen in miren. Pivci, ki so prihajali iz hôtela in ga videli tako resnega in mirnega, s ključem v iztegnjeni roki, so se mu smejali in ga vpraševali: „Hej, kaj je, ti?“ ... On pa jim je govoril zelo modro: „Vse se vrti v moji glavi, vse hiše celega mesta plešejo zdaj-le okoli mene, pa čakam, kdaj pride na vrsto tista, kjer stanujem jaz, da vtaknem ključ kar v vežna vrata...“ — Gospodična Mira, kaj ste tako zamišljeni? — Tam sedite med temnobarvnimi vejami tako mirna, in vaše oči sanjajo!“ —

Gizela se je smejala na glas, in tudi Mira se je nasmehnila pri zadnjih besedah. Ali komaj je prišel smeh na njen obraz, že je izginil: tisti dan se je je bila polotila velika sanjavost, in neizrazen nemir je zavladal v njeni duši. Zaželela si je samote in nestrpnost se je je polotila v družini.

Učiteljeva gospa je poklicala Gizelo, ki se ji je odzvala s prijetnim glasom in odhitela z lahkimi in prožnimi koraki.

Tedaj je Dobravnik pristopil k Miri, in ona je obrnila svoj zamišljeni obraz kvišku.

„Gospodična Mira, kaj ste tako mirna, in vaše oči sanjajo? ... Kaj vam je — ali ste bolni?“ ...

„O — nič ni, gospod Dobravnik!“ ...

Njen glas je bil popolnoma miren, in tista lahka rdečica, ki jo je bila obšla, je zopet izginila z njenih lic. Samo njene oči so bile prebujene in vznemirjene, sicer pa je legel poprejšnji pokoj na njen obraz.

„Ali je vam kaj težkega pri srcu? ... Povejte mi!“ ...

Dobravnik je imel navado, da je govoril z mladenkami čudovito prisrčno, in prigodilo se je, da je mislila ta in ona, da je že ves njen, ko se je niso spomnile niti njegove sanje. Tudi tistikrat so šle njegove besede globoko v Mirino srce, in njena duša se je zamislila ... Dobravnik pa je stal tik nje z izrazom prijaznosti in pričakovanja na obrazu.

V tem se je vrnila Gizela vsa vesela in razigrana in rekla s povzdignjenim glasom:

„Jutri večer je sv. Janez, in na Krki bo slavnost! Pojdete z nami, gospod Dobravnik? — Jutri nas obišče tudi naš Evgen, Mira. Pojdemo skupaj, ali ne?“ ...

Gizela je govorila z radostipolnim naglasom, in Dobravniku je šinila senca čez obraz.

„Gotovo, pojdem! ... Aj, gospodična Mira: Evgen — zaročenec — ne-li? Zato ste tako nebeško-mirna in polna skritega pričakovanja, zato sanjajo vaše oči!“ ...

Mira se je sklonila naprej, in Gizela se je smejala.

„Njen zaročenec, njen zaročenec ...“ je nagajala Gizela.

„Gizela pojdi, pojdi!“...

Mirin glas je bil užaljen, in njene oči so se povesile. Gizela je stopila k nji in jo objela.

„Saj ni res, ni res!... Moj ženin je to, gospod Dobravnik, moj!“ —

Dobravnik je ponudil Gizeli roko in čestital:

„Bo kmalu zaroka, poroka?“

„Zaroka je že bila, poroka bode pred pustom!“

Solnce se je bližalo že čisto zatonu, ko je stopal Dobravnik sredi travnikov in njiv po zarasli stezici od učiteljevega doma proti mestu. Neštevilno mnogo misli je vstajalo v njegovi glavi, rodile so se druga za drugo, se srečavale in križale in izginjale brez sledu. Le tiste, ki so nosile s seboj mehke in gorke Mirine besede, le o teh se mu je zdelo, kakor da bi hodile s skritimi koraki po njegovem srcu, in tiste stopinje bi se včrtavale globoko, globoko... Pred oči mu je stopilo tisto lepo življenje učiteljevih: ves oni prijazni izraz, ki je plaval na obrazu učiteljeve soproge, in vsi sveži dovtipi in vsa zadovoljnost učiteljeva. Prišlo je, da si je res čimbolj želel sam takega ljubomirnega življenja. Želel je, da bi imel preprosto in domače stanovanje, dve sobici in kuhinjo; in ko bi prišel iz urada in odprl vrata svojega stanovanja, takrat bi mu stopila nasproti Mira, vsa prijazna in ljubeznivredna. Radost bi se brala in razlivala po njenem obrazu, njene oči bi se mu smejale, in hitela bi k njemu z lahkimi in veselimi stopinjami... Prav iz globočine srca si je želel takega življenja, in na njegovih licih je bilo opaziti zadovoljnost in vdanost — —

* * *

Na večer istega dne so stopali vsi učitelji in Evgen in Dobravnik proti mestu. Dogovorili so se, da si vzamejo čolne in se bodo vozili na lepi in prijetni večer svetega Janeza po Krki. Učitelj in soproga sta stopala zadaj, pred njima pa sta šla z veselimi stopinjami oba mlada in vesela para. Dogodilo se je, da sta se Mira in Dobravnik

nekoliko oddaljila od ostalih. Mira je bila prva, ki je to opazila; presenetilo jo je in prosila je svojega spremljevalca, naj počakata ostalih.

Kroginkrog se je razlivala tema, zakaj lune ni bilo. A nebroj zvezd je drhtelo gori na nebu vse nemirnih in hrepenečih. Bil je razlit večerni mir daleč nad vso naravo, in vse je molčalo kako zadivljeno od nebeške milobe...

Mira je popravila klobuk in se ozrla na nebo.

„Vse so — le zvezde moje sreče ni!“...

„Kako, vi niste srečni, Mira?“

Dobravnikove besede so bile vse razburjene in polne nemira in nestrpnosti. Obrnil se je od nje in ozrl se je za seboj, ko da bi hotel videti in pregledati vso gosto temo.

„Srečna in — tako nesrečna!“...

Dobravniku se je zdelo, da je razumel te besede. Baš kakor on: nesrečen — tako sam in zapuščen na svetu... a srečen ob njej — in srečen v svojih sanjah o lepi prihodnosti, ki jo bo živel z njo!

Bilo je vse mirno daleč naokoli, in vse je molčalo. Mirine besede so se dvignile, tako vse mehke in dobre; večerni dihi so imeli z njimi veselje in odnesli so jih do daljnih mej. Lahek vetrič se je zbudil in bilo je opaziti, kako je vstal naenkrat in pridihal sèm čez široka polja. Rože in trave so se nagnile, in listje po drevju je zatrepalo.

Gizela in Evgen sta prispela do njiju, vsa vesela in razigrana. A že pri prvih besedah sta opazila razmišljenost Mirino in Dobravnikovo. Njuni stavki so bili kratki, tuintam nepričakovano in naenkrat presekani... Videti je bilo, kako daleč od izrečenih izrazov so njiju misli. In pošalila se je Gizela med radostnim smehom:

„Nocoj hodijo tihe skrivnosti ob naši Krki; ali nisi nobene opazila, Mira?... In vi, gospod Dobravnik?“...

Tudi učitelj in gospa njegova sta jih že došla in tako so se napotili vsi lepo skupno doli proti mestu. Prihajali so bliže in bliže,

in mimo njih je hitelo vse polno ljudi. Vse je bilo veselo in zgovorno; mladeniči so hiteli in peli poltiho veselo popevko, mlade deklice so hitele z veselimi smehi in lahkimi stopinjami, in starček je stopal urneje in krepkeje, zakaj tudi on je začutil, kako je prinesla pomlad vse polno novih in svežih moči.

Naši so prispeli v mesto, se dogovorili za čolne in stopili vanje. V velikem in prostornem čolnu so sedeli učitelj, njegova soproga in Gizela ter njen zaročenec; v majhen čoln je stopil Dobravnik, in tudi Mira je bila izvolila sama zase majhen čoln: navdalo jo je bilo veselje, da sede, se upre ob vesla z radostnimi rokami in veslja daleč, daleč v ta tihi večer, vsa obdana od srečne zadovoljnosti.

Majhna kapelica pri lesenem mostu, ki se vzpenja čez široko, tiho in temno Krko, je bila vsa v lučkah in vencih, in veseli plamenčki so tisočkrat odsevali iz svetlih zrcal. Vse polno ljudi se je bilo zbralo tam pred njo; prišli so obiskat sv. Janeza Nepomuka, ki je stal v kapelici, glavo nagnjeno in prst na ustih. Tudi na lesenem mostu je bilo vse polno ljudi. Gledali so doli po mirni krški gladini, ki je bila tisti večer vsa oživila. Čolni z razsvetljenimi balončki so plavali semintja, tuintam je vstal na vodni gladini bengaličen ogenj, in kakor iz kamna izklesani so bili videti mnogobrojni čolni, in krška gladina se je iskrla v živordečih bojah. Priplavala je pesem gori od tihe gladine, ki so jo peli mladeniči v prostornem čolnu v lahkih in krepkih glasovih. V zrak so švigale svetle rakete, in glasni streli so odmevali od oživelih bregov...

Mira je vozila hitro in spretno in prihitela je do Dobravnika, ki je vesljal po sredini.

„Gospod Dobravnik, pogledjte, kako lep je ta večer!“...

Njen čoln se je približal njegovemu, in takrat je spustil nekdo doli pri mostu vodno raketo, ki je vzhajala iz vode in se zopet potapljala. Mira se je ozrla po njej in vstala naenkrat in nepričakovano. Čoln

se je zagugal, dekletu je zmanjkalo ravnotežja in omahnilo je v vodo... Ali že v par trenutkih jo je držal za roko Dobravnik, zakaj vse se je zgodilo tik njegovega čolna. Tudi učitelj in drugi v velikem čolnu so čuli bolesten vzklík Mirin in opazili, kaj se je zgodilo. Dobravnik je dvignil Miro v čoln, in vsi so hiteli k bregu, prestrašeni in zbegani. V gostilni na nasprotni strani ceste, ki se vije ob krškem bregu, so dobili voz, spravili Miro vanj in se podvzivali proti domu. Bila je vsa bleda in preplašena, tresla se je od strahu in od mraza. Vseh se je polotila neka skrb in strah, da se ne bi prehladila...

Drugi ljudje so le malo opazili nesrečo; prigodilo se je bilo namreč vse to daleč doli od mosta, in baš takrat so se dvignili tam od kapelice veseli glasovi in se razkropili na vse strani. Prišla je bila mestna godba, in veseli komadi so se vrstili v vselem redu. Pred kapelico pa je prižigal zadnje lučke sivolas, debel možak, očali globoko doli na koncu nosa in čisto obritega obraza. Oziral se je po godcih in po veselih lučkah, in radost in zadovoljnost sta sejali z njegovega obraza...

IV.

Drugo jutro po tistem dogodku je hodil Dobravnik po sobi gori in doli, glavo povešeno in z zamišljenim obrazom. Ni mogel umeti, kako je prišel tako nanagloma in nepričakovano v tako tesne zveze sladkih razmer. Bil je kot človek, ki se boji takih vezi, ker gleda pred seboj čisto gotovo in jasno pot, lepo zamišljeno po ravnih stezah z gostim grmičevjem in hladnimi sencami. Zato ga je skoro objela prikrita nejevolja, ko je spoznal, da se drže njegovih rok čudovito fino pletene vrvice, in da so od istih vse preprežene njegove noge. Hotelo se mu je, da bi šel prostih rok in s prostimi koraki čez veselo polje mladosti, z radostipolnim srcem, in škrjančki bi peli nad njim o spomladanskih urah in o lepi prostosti, in njegova duša bi bila vedra in jasna kakor duša otrokova...

Zavoljo prikrite nejevolje in zavoljo puščobe, ki se mu je zdelo, da plava krog njega in ga objema, se je napotil v gostilno. Prišel je tja in sedel pod senčnat kostanj in ni se zmenil za nikogar. Zvrnil je par kozarcev dobrega vina in čutil je, kako se poslavlja od njega vsa dolgočasnost in kako prihaja dobra volja. Ozrl se je gori v kostanjeve zelene in goste veje, kakor bi prihajala od tam, in on bi jo izvolil pozdraviti. Lotevalo se ga je veselo čuvstvo, in polagoma se mu je spuščal v spomin Mirin obrazek, in zaželel si je, da bi sedela ona v tistem trenutku pri njem.

Pozval je natararico, plačal in odšel proti učiteljevim, površnik čez ramo in palico v roki. Pozabil je bil na vso tisto nejevoljo, ki jo je bil doma občutil, in bodočnost mu je stopala lepša in lepša pred oči... Vse močne so bile njegove roke in vse silne njegove mlade prsi, in rad bi bil izrazil v tistem hipu veselo spoznanje nad to radostjo: „Mira, moja nevesta, glej, vse samo zate in za tvojo ljubezen!“...

Solnce je stalo že visoko in Dobravnik je hitel po stopnicah gori v sobo. Potrkal je in odprl vrata. V sobi na postelji je ležala Mira z bledim in izmučenim obrazom. Dobravnik je stopil k postelji, in takrat so se široko razprle njene oči in se mu nasmejale v boleznem smehljaju.

„Ti si, Feliks!“...

Dobravnik je čutil, kako je njen glas slaboten in truden, in zasmilila se mu je globoko v srce. Ni se nadejal, da bo imel včerajšnji dogodek tolike posledice.

„Mira, moja Mira — bolna!“...

Njegove besede so bile tople, in poznalo se je, kako prihajajo iz srčnih globočin.

Dobravnik je začutil pridržan strah, ki je plaval po vsem učiteljevem stanovanju in ki je bil izražen na vsakem obrazu. Zaslutil je tudi, kako prihaja ta strah v njegovo srce in se širi od tam na vse strani, in obšla ga je neprijetnost...

Mira je ostala v postelji več dni, zakaj bila je po tistem večeru vsa slaba in bolna. Njen obraz je bil čisto pobledel in žalostni

kodri so mirovali po njenih belih sencih in na njenem snežnem čelu. A na dan, ko je vedela, da pride Dobravnik po slovo, se ji je zdelo, da se ji vrača vsa prejšnja moč, in vstala je iz postelje. Pri tej priliki je opazila, kako so oslabele njene noge tekom tedna, kako je vsa slabotna in nezmožna. Ali hotela ga je pričakati pokoncu, zakaj vedela je, kako se bo razlilo veselje po njegovem obrazu.

Sedela je na zofi, in njene oči so se ozirale na vrata trudno in izmučeno.

Dobravnik je prišel kmalu in v resnici ga je prevzelo veselje, ko jo je našel pokoncu. Sedel je k nji, govoril je gladko in naravno o lepi bodočnosti, o sreči, ki pride in jima posije, ko pojdeti roko v roki črez polje veselja. Mira je opazila prisrčnost njegovih besed; ali vedela je, kako je bolna in slabotna, in kako daleč so tisti lepi, napovedovani dnevi... Solze so ji stopile v oči. Ali samo pokazale so se in izginile so zopet — pekoče, pridržane solze. Dobravnik je vse skrivoma opazil, in polotila se ga je globoka žalost. Bilo je videti, kakor da se je izpremenil tekom nekaterih dni popolnoma. Vezi, ki so ga vezale z Miro in v katerih se je čutil še nedavno tako neprostegega — so mu postale sladke. Zdaj je čutil, da bi dal svoje srce, če bi dobil zanje Mirino zdravje in rešil njeno mlado življenje.

„Ne bodi otožna, Mira, in žalosti ne pusti do sebe. Glej, moje misli bodo pri tebi vsako minuto! Žalost bi ti pomogla uničiti tvoje življenje, a ž njim bi usehnilo tudi moje...“

Pri slovesu je bilo Dobravniku hudo, da bi vstal in šel in od žalosti umrl...

Hitro so potekale ure, in Dobravnik je stopal na postajo. Bilo je v njegovi duši vse polno težkih misli, ker je v njej zavladovala žalost. V desnici je še čutil drobno Mirino roko, ki mu jo je bila podala k slovesu, vso vlažno in mrzlo. Zdelo se mu je, da leze sedaj tisti mrz po njegovem telesu in da je našel pot v globokost njegovega srca... V prsih ga je zbolelo in z roko se je prijel za čelo...

Na postajo je prišel baš pravočasno. Oddal je kovčeg in stopil v kupé. Bilo ni notri nikogar. Sedel je k oknu z zamišljenim obrazom in podprl glavo z roko.

Vlak se je pričel pomikati in je drdral z enakomernostjo po svoji progi.

Dobravnika je obšla misel, kako vse mine, kako ugasnejo lepi hipi ... In tedaj se mu je zazdelo, da zbledi tudi njegovi Miri obraz in jo ponesejo na kraj miru. Ta misel mu je stopila pred oči z vso istinitostjo in mraz je začutil po vseh udih. Sedel je pri oknu, in v njegov obraz se je upirala močna in hladna sapa: kakor da bi bili to dihi smrti, ki pridejo in dahnejo v Mirin obraz — tako čuvstvo ga je objelo ...

Zunaj se je bilo skrilo solnce za oblake, in sence so izginile. Tema je plegla po široki naravi in postalo je soparno. Zbudila se je močna sapa: rože so se sklanjale globoko v njeni oblasti, in drevje se je zibalo v plašnem šumu. Pričele so padati debele deževne kaplje, in pričakovati je bilo, da se vlije ploha.

Vlak se je ustavil pred veliko postajo, in Dobravnik je opazil slokega človeka, ki je hotel vstopiti v sosednji kupé. Obraz mu je bil čisto znan in spoznal je v njem davnega prijatelja Ozbilnika.

* * *

„Hej, Florijan, sem stopi!“

Ozbilnik se je ozrl in se začudil.

„Kaj? Dobravnik! Dobro!“ ...

Ustavil se je za hip in takoj stopil bliže.

„A ti si gospod — v drugem razredu se voziš, mi pa, ki smo proletarci, v tretjem!“ ...

„Uradnik sem pri železnici ... Sicer pa lahko sedem v tretji razred ...“

Dobravnik je vzel prtljago in šel za Ozbilnikom v tretji razred. Sedla sta drug proti drugemu, in vlak se je zopet pričel pomikati dalje.

„Kako se počutiš, Ozbilnik? — Pišeš in pišeš — In tvoje stvari so krasne.“

Po znančevem suhem in koščnem obrazu je legel pritajen nasmeh, in tudi njegove drobne oči so se nasmehnile.

„No, seveda! — Pišem same krasne, stvari, zakaj neumnost bi bila pisati stvari, o katerih ljudje trdijo, da so grde!“ ...

Njegov glas je bil oster in zadr. Kadil je cigareto in tuintam se je nasmehnil. Pri taki priliki se mu je pokazalo dve vrsti črnih, napol zdrobljenih zob. Dobravnika je izpreletel mraz, ko je gledal v njegovo mrzlo in orumenelo lice. Zdelo se mu je, da vidi pred seboj nekoga, ki ga je tudi poznal in ki je bil — jetičen ter je hodil do zadnjih ur okoli ves prepadel in kakor mrlič.

„Kakor tisti Mirtič — šibečih nog in negotovih korakov — tak se mi zdiš, Florijan! — Kakšno je tvoje življenje?“ ...

Ozbilnik se je nasmehnil z rezkim smehom in udaril z roko ob koleno.

„Imenitno, vidiš ... Jaz nimam službe in je več ne iščem. Jaz grem čez polje in skozi vas z lahkimi in prostimi koraki in s — tiho pesmijo na ustih ... To se zgodi takrat, kadar pijem prej, vidiš! — Ali sicer mi je včasih čudno: niti mize nimam, da bi sedel in pisal svoje besede ... Sem doli sem prišel obiskat mater. Izvedel sem, da leži izpita in izsušena v nesnagi in bedi. Prišel sem s honorarjem za svoj spis in pustil sem ji skoro celega. Zaradi nje bi šel rad v službo; včasih umira od gladu ...“

Dobravnika so globoko presunile te besede in razvidel je, koliko dobrega človeka je še v Ozbilniku.

„Florijan, jaz ti dobim službo! — Hočeš službo?“

„Daj mi službo, Dobravnik, daj mi jo!“ —

Ozbilniku je šinilo v obraz čudno življenje; mišice po njegovih sencih in krog ust so zatrepetale, in iz njegovih oči je prisijal poseben ogenj ...

„Spravim te k železnici, dobrega znanca imam tam. Diurnist boš početkoma in sčasoma postaneš uradnik!“

„Karkoli, Dobravnik, karkoli!“

Ozbilnik je vrgel cigareto skozi okno, stegnil svoje suhe in koščene roke z dolgimi, tenkimi prsti, prijel za Dobravnikovo desnico in jo s'isnil v vidnem in veselem presenečenju.

„Dobro, Dobravnik! — Ti si dober človek, vidiš!“...

Prišlo je vanj kar v enem samem trenutku popolnoma novo življenje, polno upov. Pri tisti priči se je zamislil v lepšo bodočnost: Tiho stanovanje z kratkočasno-ljubeznivim mirom... ljubodobra ženka z drobnim detetom v naročju... In nasmejale se bo nedolžni obraze, po meni se bodo iztegnile male ročice, in mala usteca bodo klicala, klicala... Ob tej podobi mu je prišel na spomin znan obraz iz njegove mladosti: bleda lica, črne oči in par vlažnih kodrov na čelu...

„Ti, ali imaš ti nevesto?“...

Iz svojih misli se je zdramil nepričakovano in naenkrat, in Dobravnik se je na tihem začudil njegovemu vprašanju.

„Imam. Učiteljeva hči je, Mira ji je ime“ — je odgovoril odkritosrčno.

„Jaz jo poznam! Tisto sanjavo dekle!“...

Ozbilnik se je pogladil z roko po čelu in spoznati je bilo lahko vznemirjenje, ki ga je izpreletelo.

„V resnici!... Jaz sem ji tisočkrat pravil, kaj vedno tako sanja...“

Pri teh Dobravnikovih besedah se je Ozbilnik nasmehnil čisto po sili.

„Da! Vidiš, jaz se je spominjam iz svoje mladosti — —“

Dobravnik se je spomnil, kako mu je pravila Mira o Ozbilniku.

„Tudi ona te ima še v spominu. Pravila mi je, da si pisal o nji verze, da si hodil mimo njenega doma na izprehode, da si stopil nekoč v njeno družino, samo po obrazu znan in nepredstavljen — nepričakovano in naenkrat...“

„Da! To je bil tisti majniški večer! — Včasih ob samotni uri se spomnim nanj tako živo, da čujem šmarnične zvonove, ki se gubijo tam v mračne daljave... Ali kje

so tisti časi! — — Žalostno mi je pri srcu, ko mi stopi pred oči moje življenje, ki ni bilo sreče v njem. Stojim na holmu in gledam doli, tja v široko dolino pod sabo, in vidim svojo mladost, ki hiti pred menoj z veselimi stopinjami, se gubi v daljavi širne doline in se ne spomni več mene... Na holmu stojim in se oziram nazaj, pridržan od neznane moči, in upiram svoje trudne oči tja nazaj v tisti mili obraz: bleda lica, črne oči, in par vlažnih kodrov na čelu... Glej, Dobravnik, to je Mira, vidiš!“...

Dobravnika je izpreletelo neprijetno čustvo: kakor bi šel čez vroča bratska srca, pa bi stopil nanja, in kri bi pritekla iz njih, žalostna, gorka bratska kri... Bilo mu je, kot da bi prišla do njega mrzla roka in mu vzela iz prsi srce; v prsih je začutil praznoto — puščino, ki nima konca ne kraja. Čutil je, kako izginja Mirin obraz, zavrt v megli, ki se gostijo in gostijo, in obraz izginja, izginja...

„Florijan, ti mi oprosti!... Jaz nisem kriv ničesar: jaz nisem vedel... Ali glej! vse postane še dobro... Ti mi oprosti, Florijan!“...

„Nič hudega, vidiš! — Saj jaz nisem do zdaj imel bodočnosti!... A ti mi jo pripraviš. — Ti mi dobiš službo!“

Ozbilnik je bil vznemirjen in za trenutek mu je bilo žal, da je govoril prej tako naravnost iz globočine srca.

„Da! Ti dobiš službo in postaneš uradnik, Ozbilnik! In Mira... postane lahko tvoja žena — Oprosti mi, Florijan, jaz nisem vedel!“...

Vlak se je ustavil, in maloštevilni potniki so izstopili. Dež je padal popolnoma na redko, in vse nebo je bilo oblačno. — Dobravnik je stopil iz kupeja in kupil razglednico. Spomnil se je Vere — —

(Konec.)

ROMAN ROMANOV:

NA VALOVIH MLADOSTI.

NOVELA.

(KONEC.)

V.

 toril se je lep majniški dan. Prijazni solnčni žarki so se razlili po vsi široki krajini in tudi v veliko mesto so našli pot. Posijali so po vseh živih ulicah in belih cestah in sinili so čez visoka okna v visokostropne sobe, sinili so čez zamazana okna v stanovanje siromakovo, ki se jih je razveselil, da se je za trenutek poslovila od njega moreča skrb ...

Dobravnik je bil truden od dolgotrajne vožnje in polprečute noči, in težke so bile njegove stopinje. Popolnoma mirno in počasi je šel proti svojemu stanovanju. Z zaspnim pogledom se je oziral po mimoidočih. Kakor človek, ki je šel po ozki travnati stezi — in na desno je bila široka poljana z bujnodehtečimi cvetovi in senčnatimi drevesi, z veselimi prebivalci, polnimi mladega življenja, in na levo se je širila prijazna dobrava s tisočnimi rožami in zelenimi bori, in vse polno vesele mladosti je bilo na nji — on pa je šel po ozki travnati stezici in je pozabil utrgati eno samo rožo in je pozabil okusiti veselo mladost, ki je je bilo vse polno na široki poljani in na prijazni dobravi ...

Prišel je do doma. Stopal je po stopnicah gori v svoje stanovanje. V veži ga je spreletelo neprijetno čuvstvo: vse je bilo tiho in mirno, in mrtvaški duh je plaval vsepovsod. Odprl je vrata velike sobe in obstal je od začudenja: na mrtvaškem odru je ležala njegova gospodinja v črni obleki in s sklenjenimi, voščenimi prsti. Sveče so gorele ob odru s trepetajočimi plameni, in po oknih so bile razprostrte črne zavese. Pozdravila ga je stara ženica tam v kotu, ali on je ni čul in opazil. Stal je poln začudenja in v tistem trenutku ni mogel zbrati

svojih misli. Mračilo se mu je pred očmi in s tresočimi koraki je odšel v sosednjo sobo. Tam sta sedeli Vera in njena teta. Majniški solnčni žarki so bili razliti po sobi, igrali so se na belih tleh in videti je bilo, kot da bi hoteli tolažiti ...

Vera je sedela na zofi in tiščala robec k obrazu. Ko je vstopil Dobravnik, je dela robec od obraza in se ozrla po njem z objokanimi očmi. Njega je zbolelo, ko je videl njene tresoče ustnice in njen žalostni obraz ... Na licih bledoba in sledovi solz, oči vse mokre in otožni kodri na čelu in senceh ...

„Ali kaj se je dogodilo, prosim Vas!“ ...

Izvedel je, kako je zadela Verino mater kap, in kako je umrla v nezavesti. Vse mu je bilo čudno in tuje, kakor da bi prišel v neznane, puste kraje, vse polne kamenja in sivih skal in brez cvetoče rože in senčnate loze ... Od tega trenutka je postalo njegovo življenje mračno in zavito v megle. K njemu ni bilo nobene vesele misli, in njegove sanje so bile težke in vse mučne. Prihajale so k njemu vsakčas, in duša mu je bila vsa utrujena od njih. Hodil je v urad s trudnimi stopinjami, ves zamišljen in bledega obraza. Vse se mu je tam čudilo, in znanci so ga popraševali:

„Dobravnik, kaj pa je s teboj, Dobravnik?“ ...

V resnici je bil videti težko bolan, ves tako prepadel in zamišljen. Ali to ni bila bolezen — to so bile težke ure njegovega življenja, ki so ga obiskale v tistih dneh. Dozdevalo se mu je, da je minilo zanj vse — veselje in mladost, in zdelo se mu je, da so prešli tudi veseli upi ... Včasih je pogledal Vero, ki je šla mimo njega z objokanimi očmi in tresočimi ustnicami; a ona ni imela zanj nobene besede več ... Težko

mu je bilo zaradi nje same, ki je prejkala vse spomladanske dni in majniške večere v žalosti in trpljenju. Rad bi se ji približal da bi jo tolažil ali videl je, kako ji je ves tuj in nepoznan ...

Neke sobote večer se je namenil pisati Miri gorko in prisrčno pismo, vse polno prijaznosti in ljubezni. Hotel je izliti vanj globoko boleost vseh težkih ur, ki so ga obiskale v tistih dneh, in se jih ni vedel oprostiti ... Ali pred oči mu je stopil Ozbilnikov obraz, bled in čisto mrliški z umirajočimi očmi: „Glej, Dobravnik, to je Mira!...“ Spreletelo ga je čuvstvo, ko da bi šel čez vroča bratska srca, in bi kri tekla iz njih — vroča bratska kri ... In v istem trenutku je slišal Ozbilnikove besede: „Jaz stojim na holmu in se oziram nazaj v tisti mili obraz: blede lica, črne oči in par vlažnih kodrov na čelu ... Glej, Dobravnik, to je Mira!...“

Sedél je pri mizi, glavo podprto in ves zamišljen. Tisoč misli je vstajalo v njegovi notranjosti in hitelo čez njegovo dušo. Spoznal je, kako mu je nemogoče pisati Miri ljubeznipolno pismo, kako mu je nemogoče iti čez bratsko srce, ki bi krvavelo pod njegovimi nogami.

Prijel je peresnik in napisal hladen in kratkobeseden list. Ko je dokončal, je vstal in hodil po sobi in čutil je, kako mu je postalo lažje. Dozdevalo se mu je tudi v tistem trenutku, kot da bi odhajal iz njegove sobe mrliški duh, ki prej ni hotel iz nje. Šel je in odprl vsa okna in vrata, da bi prišel spomladanski vonj tudi v njegovo sobo in se razlil po vseh kotih ... Naslonil se je na okno. Njegove oči so strmele doli na vrt, ves prerojen od spomladanske lepote, in globoko je potegnil vase bogati vonj, ki se je dvigal iz kelihov tisočerih rož in iz košatih grmov in senčnatih dreves ...

Zunaj je snivala majniška noč, vsa lepa in pesmi vredna, z bisernimi zvezdami v svojih višavah in s prijaznimi dihi v mirnih nižinah. Tam od drugega konca vrta je prihajala mehka pesem iz dekliških grl in se dvigala kvišku, plašna in pridržana.

Dobravnik je zaželel govoriti prijazne in odkrite besede, rad bi govoril o spomladanski lepoti in njenem čaru, ki pride, in ga je srce veselo ...

Vstal je od okna in stopil v sosednjo sobo. Tu je sedela Vera na zofi, glavo podprto ob roko in žalostnega obraza.

„Gospica Vera, ali mi je prosto?“

„O — prosim, prosim, gospod Dobravnik!“

V njenem glasu je bila izražena istinita trpkost in užaljenost, in Dobravnik je vse to opazil. Ponudila mu je prostor, sama pa se je odmaknila od njega.

„Gospica Vera, kako smo si postali tako tuji in neznani!“

Dobravnik se je hotel nasmehniti čisto ljubeznivo in prosto, in govoriti je hotel domače in prisrčno, ali spoznal je, kako mu manjka vseh tistih izrazov in vseh tistih domačih besed, kako so odšle od njune družine daleč strani ... On pa si je tako zaželel nazaj nekdanjih lepih dni v tej hiši.

„Vi ste užaljeni, ker sam se Vas spomnil šele danes po vrnitvi ... Ne bodite nejevoljni, glejte! — Včasih objamejo človeka temna čuvstva, pozabiti želi vse — svoje drage domače in svoje ljubeznivredne znanke, pozabiti želi samega sebe, ves truden od temnih čuvstev ... Globoko čuteči ljudje imajo take momente, in jaz spadam med nje ... Zato mi oprostite, Verica! ...“

Vera je obrnila k njemu svoj obraz: ganil jo je njegov glas, ki je bil tako prisrčen in ljubezniv ...

„Gospod Feliks, oprostim Vam drugič; danes sem vsa žalostna in ne morem delati sprave ...“

Pri teh besedah se je zdelo Feliksu, da se vračajo nekdanji dnevi z ljubeznivimi dogodki, in da v njegovo dušo plavajo nazaj nekdanje domače in prijazne besede ...

„Verica, jaz bi Vas rad tolažil. Ne bodite žalostni, Verica! — Bog je hotel, da je umrla Vaša mama. — Ali dajte se utolažiti, nasmejite se zopet s smehom mile mladosti! ... Glejte, kdaj že nisem slišal Vašega veselega smeha!“

„Gospod Feliks! ... Kakšen sladkobesednež!“ ...

V tistem trenutku je objelo Vero čuvstvo, da bi oprostila Dobravniku veliko večji greh, vsa prijazna in s smehljajem na ustnih ... Vrnilo se je k njima nekdanje prijateljstvo, in obema se je zdelo, da prihajajo zopet vesele urice mladosti druga za drugo.

VI.

Minil je lepi maj, in poletje je potekalo. Vrstili so se vroči dnevi s pekočimi in žgočimi solčnimi žarki in popoldansko soparnostjo. Prihajali so lepi večeri, ki so prinašali s seboj prijazen hlad in sladak pokoj: zvezde so gorele, narava je snivala, in lunin svit je trepetal po nji ... Zgodnja jutra so privajala s seboj vse polno življenja. Prebudili so se sanjajoči gozdi, zašumelo je rosno listje, in iz gostih vrhov so priplavali veseli glasovi gozdnih prebivalcev ... Solčni žarki so obsevali sanjajoča polja, in trave so se dvigale vse mokre, in rože so obračale svoje glavice pokoncu, vse rosne in zaspane ... Zazibalo se je zlato žito plodonosnih njiv, in biseri so zablesteli ...

Na nedeljsko jutro se je počutila Mira čudovito dobro. Vstala je, hodila po sobi in zaželela je, da bi šla daleč vun na izprehod. Šla bi po travnati stezi sredi njiv in trat in prišla bi v senčnato hosto. Stopila bi na mehki mah, nasproti bi ji privedlo vse polno gozdnega vonja, vesele pesmi bi ji udarile na uho, in objele bi jo prijazne sence ...

Prosila je, da bi smela vun. „Gizela, pojdimo tja za uto samo za trenutek! ... Kdaj že nisem bila tam!“ ...

Mirin stolec je še stal med temnovejnimi smrekami, in Mira je sedla nanj vsa bleda in prepadena. Objeli so jo spomini na ure, ki so ji potekle tukaj, in vstala je vznemirjena.

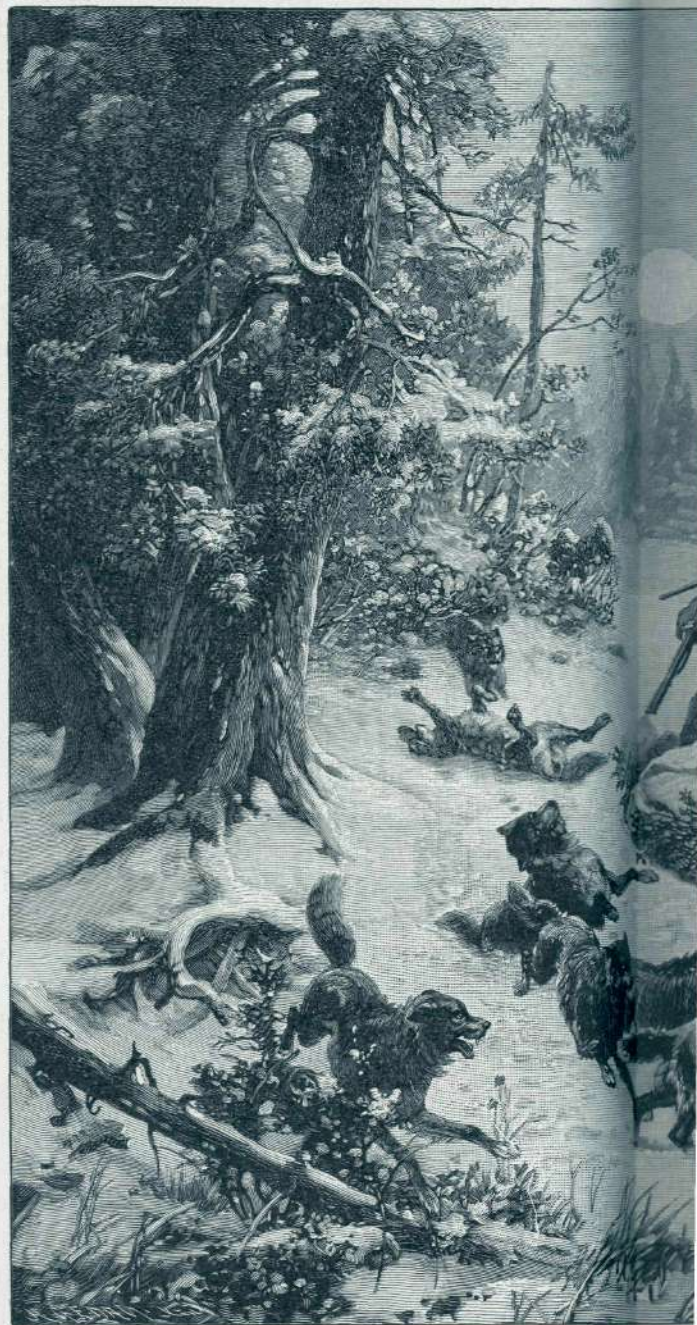
„Glej, Gizela, koliko lepih ur mi je poteklo tukaj — in zdaj ... nobena več!“ ...

Njen glas je bil tih in žalosten. Gizela jo je izkušala tolažiti.

„Mira, saj boš še zdrava, Mira, in še bodo nama tekale prav tukaj vesele urice ljube mladosti, Mirka! ...“

Šli sta po travnati stezi ob cesti, in ljudje, ki so šli mimo, so se ozirali po bledem Mirinem obrazu.

„Kaj me vsakdo tako začudeno gleda? ...“

POGREB V RUSIJI.

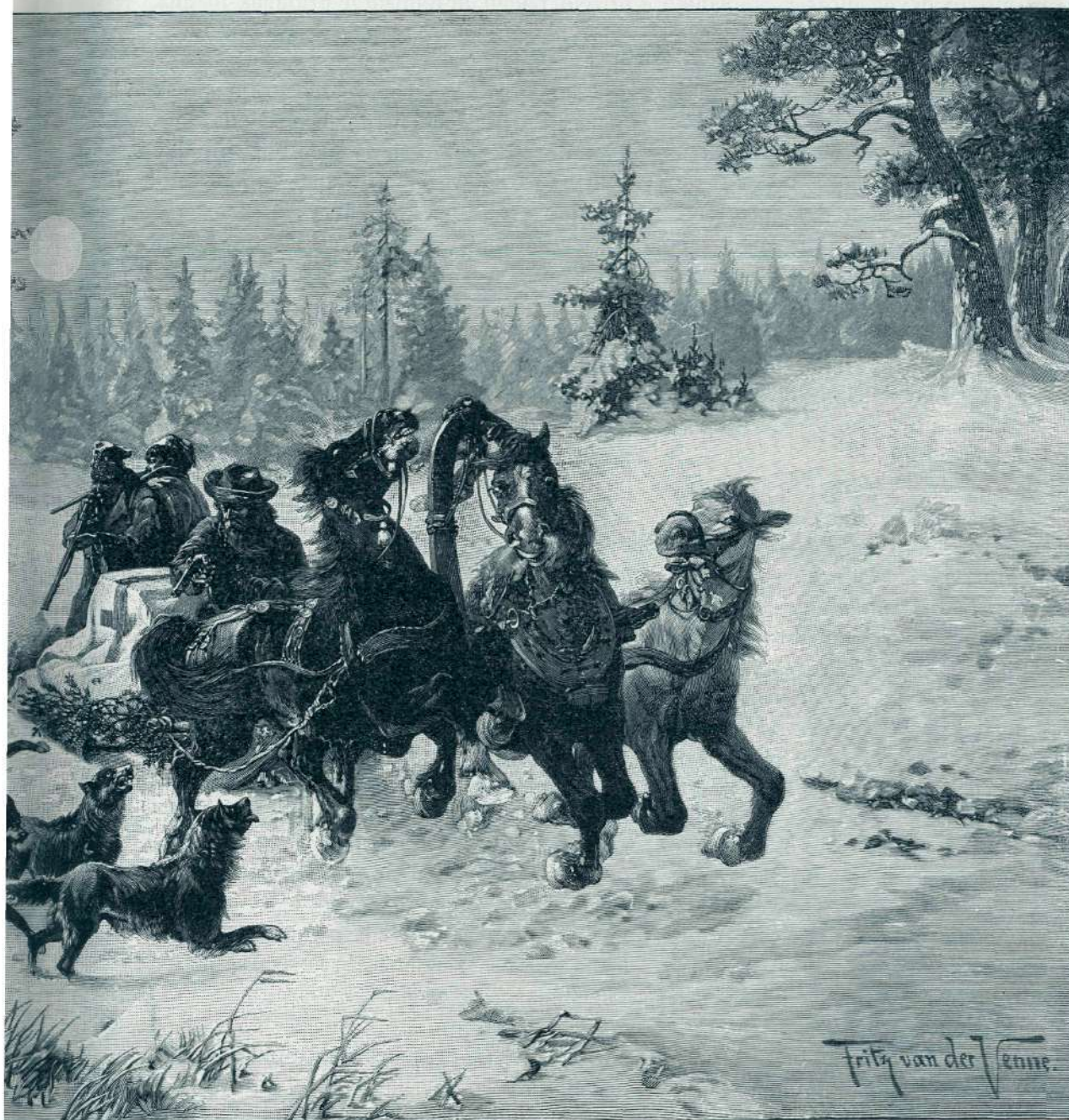
„Nič ni, Mira!... Dolgo te niso že videli!...“

Mira je opazila, kako ji Gizela vse prikriva, in kako se ljudje čudijo nji, ki je bleda in prepadena in ne učka nobene pomladi več... Obšla jo je skrita žalost, in na tihem je zaželela, da bi se končalo

vse še tisto uro: na večer bi ležala na odru, in v dveh dneh bi uživala tam med grobovi večni pokoj...

Bila je že vsa trudna od hoje in z robcem si ji obrisala pot z obraza.

„Pojdi nazaj, Gizela, jaz sem že obnemogla, in log je še tako daleč!... Glej,

FRITZ VON DER VENNE.

nikoli več ne bom hodila po zelenem mahu! ...“

Šli sta nazaj, in v sobi se je zgrudila Mira vsa trudna v naslanjač. A ostala je pokoncu do mraka. Sedela je pri oknu in gledala vun, kako pač polje nad vso krajino bogato poletno življenje, in kako se ga vse veseli. K vsem prihaja veselje, prihajajo upi in nade, zanjo pa ni več ničesar ... Koliko dni še — in zaprle se bodo njene oči in odprle se ne bodo nikoli več ... Prišla bo jesen, prišla bo zima, prišla bo spet pomlad, ljuba pomlad s pisanimi rožami in žametnimi travicami, ali ona je ne bo videla nikoli več ...

Spomnila se je minulih dni, in prišel ji je na spomin Dobravnik, ki ji je pisal hladno in kratkobesedno pismo. Kje so tisti majniški večeri, ko so se gubili v večerne daljave zadnji glasovi šmarničnih zvonov, in je prihajal na polje in trato večerni mir. — Kako je vse minilo, kako je minila ljubezen, kako je umrlo vse, in tudi ona — še toliko in toliko dni! ...

Zaželela si je, da bi samo še enkrat govorila z Dobravnikom. Rada bi poslušala njegove prijazne in pristrčne besede in gledala v njegov ponosni obraz, visoko čelo, goste in temne obrvi in uljudni izraz krog ustnic ... Želela mu je pisati dolgo pismo: kako se je z njo samo šalil, ona pa mu je verjela; da jo je zavrzel kakor droben cvet izmed spomladanskega bogastva ... ali vseeno, ona ga ne sovraži — ona blagoslovlja njegova pota in mu želi sreče ... Tako mu je hotela pisati, ali bila je preponosna, da bi odgovarjala na tako hladno in kratkobesedno pismo. Rajši si je obrisala solze iz oči, vse vroče in boleče ...

Po tisti nedelji pa ni vstala več. Preležala je vse ostale poletne dni in prečula v svoji bolezni vse dolge, težke noči. Njena postelja je stala tako, da je Mira lahko gledala skozi okno. To okno je bilo obrnjeno na vrt, in videl se je tam za polji gozd, ves senčnat in popolnoma temnozelen ... Ob zgodnjih jutrih je prosila, da bi odgrnili zaveso: „Naj gledam jutranjo zoro in solnce,

ki vstaja tam za gozdnimi vrhovi!“ ... In ob večerih je prosila, naj ne zagrnejo tistega okna: „Rada vidim mrak, kako prihaja, tih in neopažen ... In potem pride noč z zvezdami. Prva je večernica, ki zasveti tam nad gozdovi ...“

Poletje je prehajalo v jesen, in noči so postajale hladnejše in hladnejše. Prvo listje je pričelo padati, in tuintam je pridihala hladna sapa in se igrala z njim in ga podila semintja. Utihnile so vesele pesmi, in tako je ugašalo gozdno življenje mirno in polagoma. Po poljanah in tratah so še cvetele mnogobrojne rože, ali to niso bile spomladanske rože, sveže in bogate, to je bilo žalostno cvetje prve jeseni ...

Na sobotni večer je bila Mira za trenutek sama v sobi. Bila je gorko odeta, in okno je bilo široko odprto, zakaj zaželela si je, da bi še enkrat videla večerno nebo. V sobi ni bilo luči: lunin svit je trepetal na njenem bledem in upadlem obrazu. Od mesta sèm so prihajali baš ob tisti uri sentimentalni glasovi mestne godbe. Mira jih je poslušala s čudovito pozornostjo. Kakor bi ji prinašali nove moči, tako je bila vsa pozorna nanje, da se ne bi izgubil kateri izmed njih ... Njene oči pa so strmele v večerne daljave brez jasnega cilja. Tedaj se ji je zazdelo, kakor bi se bilo nekaj zgenilo tam na zofi. Obrnila je tja svoj pogled in je videla koščeno ženo, kako je sedla tja in podprla glavo z roko, vsa zavita v belo haljo in udratih oči ... Viknila je glasno, vsa preplašena in vznemirjena, da je prihitela mati v sobo ... Takrat je opazila Mira, kako je vstala tujka v beli halji, se dvignila od tal in odplavala popolnoma mimo nje skozi okno. Zunaj pa se je ustavila in se za sam trenutek ogledala po njej: voščene ustne so se nasmehnile, in koščena roka je zamahnila ...

„Kaj je, Mira? ...“

Mati je vsa presenečena stopila k njeni postelji.

„Nič hudega več, mama! A baškar me je bilo tako strah! Smrt je bila v sobi, a zdaj je že odšla!“ ...

Glas ji je nalahko trepetal, in mati je zaprla okno in prižgala luč.

„Nič ni bilo, Mira! Samo zdelo se ti je...“

Mati je bila vsa nemirna, dozdevalo se ji je, da se približujejo zadnje ure.

„Ne, mama! Jaz sem jo videla natančno. Pri oknu se je ozrla po meni in se mi nasmešnila!...“

Od tistihdob ni bila Mira nikoli več niti za trenutek sama. Kadar jo je pa kdo izmed znancev obiskal, ji je bilo težko. Sicer je prišel redko kdo, zakaj vsakdo se je bal bolezni in smrti. Tako je vladalo po vsem učiteljevem stanovanju popolnoma mrtvo življenje. A Ozbilnik je prišel pogostokrat. Početkoma ji je bil tudi on zopr, a končno se je privadila njegovih obiskov in nekoč ga je vprašala, ko ji je vstopivši ponudil roko: „Ali se ne bojite smrti?...“ Takrat pa so se uprle vanjo njegove globoke oči, in senca je legla po njegovem obrazu. „Mira!“ je dejal: „svojo smrt za Vaše življenje!...“ Miri so zatrepetale ustnice, in solze so stopile v njene oči. Gizela pa je menila: Moj Bog, na smrtni postelji, in vzprejemati poklone...

Ozbilnik je torej pogostokrat obiskoval učiteljeve v tistih dneh. Bil je pri železnici baš v tistem kraju. Stanoval je v hiši nasproti šoli. Tedaj je bil že popolnoma drug človek in težko je bilo spoznati v njem nekdanjega Ozbilnika, ki je hodil okrog brez cilja in z mračnim obrazom. Bil je točen in skrben v službi in pripravljal se je z marljivostjo za izpite; o prostih urah pa se je ukvarjal z literaturo. Pri sebi je imel svojo mater, ki je okrevala in zopet skrbela zanj v vsej materinski ljubezni. Bil ji je ves dobrosrčen in ji je hotel posladiti, kar bi mogel, zadnje dni njenega življenja.

Tisto popoldne je prišla mati k njemu s tihimi in pridržanimi stopinjami in ga je poklicala z ljubečim glasom: „Florijan!“

On je sedel pri mizi in pisal pismo Dobravniku.

„Tako, mama!“

Odšla je zopet s tihimi in pridržanimi koraki in skrbnimi potezami na obrazu, in

Ozbilnik je pisal dalje o Miri, ki umira počasi od dne do dne in neko jutro ugasne. „Včasih se je polotijo temna domnevanja in vsa preplašena pripoveduje, kako je prišla k nji smrt v beli halji in z nasmehom krog ustnic. Včasih leži cel dan čisto mirnega obraza, voščene roke na odeji. Nekoč je zaželela, da bi hodila po gozdnem mahu, ali do gozda ni prišla. Tistikrat je bila vsa potna od napora in vsa utrujena in od tistihdob ni vstala več... O Tebi govori samo še ob večerih s svojo sestro, ki je na Te vsa nejevoljna. Nekoč se ji je sanjalo o Tebi in takrat je gledala ves dan čudovito pozorna na vrata v prepričanju, da jo prideš obiskat...“

Ozbilnik je končal pismo, naredil naslov in ga zapečatil. Nato je vstal in odšel iz sobe k materi, da vidi, česa želi.

„Kaj bi radi, mama?“

Ozrla se je po njem z ljubečimi očmi in vse polno skrbnih potez na obrazu, in Ozbilnik se je na tihem vzradostil nad njeno vdanostjo. Ničesar ni želela: klicala ga je le njena ljubezen.

VII.

Po prečitanem Ozbilnikovem pismu se je Dobravnik zamislil in je hodil po sobi z enakomernimi koraki. Včasih je ustavil stopinjo sredi sobe ali tam pri oknu in se pogladil po licu. V mislih so mi bili tisti stavki o Miri, ki ni več upanja zanjo... „Nekoč se ji je sanjalo o Tebi... Ves dan je gledala na vrata v prepričanju, da jo obiščeš... V zadnjih dneh se Te ne spominja več...“

Pomišljal je, kako je Mira vsa mlada in dobra, in ni zanjo več upanja. Postal mu je žal za tisto hladno in kratkobesedno pismo in začutil je očitajočo vest: kot da je on pomogel k njeni rani smrti... Ali opravičil se je pred samim seboj. „Ure tečejo mimo nas, in mi jih ne vidimo...“ Zbudila se mu je želja, da bi šel k njeni smrtni postelji: „Mira, ti mi oprosti!... Pot do tebe me je vedla čez vroča bratska srca, ki bi pritekla kri iz njih pod mojimi nogami... In jaz nisem mogel...“

Nekdo je potrkal. Dobravnik je postal in se odzval. Vera je stopila v sobo, popolnoma na pot pripravljena, in mu ponudila roko:

„Odpotujem k stricu! Na svidenje jutri popoldne!“

Dobravnik se ji je nasmehnil s čisto ponarejenim smehom.

„Na skorajšnje svidenje, in včasih se spomnite name!“ ...

Pogledala ga je z vdanimi očmi in odšla je z drobnimi in veselimi stopinjami. Dobravnik pa je hodil spet po sobi ves zamišljen; ali to niso bile več tiste njegove sanje iz prejšnjih dni in let. To so bile misli popolnoma same na sebi, lepo trezne in resne.

Drugo dopoldne po tistem dnevu je sedel Dobravnik v pisarni pri svoji mizi in pisal uradne stvari z vso marljivostjo. Po sobi je bil razlit pisarniški mir: peresa škrtajo po papirju, tuintam podrsa kaka noga, in brzojavni stroj se oglašča v neenakih presledkih.

Kar se odpro pisarniška vrata. Brzojavka za Dobravnika. „Pridite, Mira Vas pričakuje nebeško-mirna. — Gizela.“ Vznemiril se je nad tem kratkim stavkom, vstal je in hodil po sobi istinito presenečen. Obrazi nad ostalimi mizami so se ozrli po njem in se mimogrede začudili. On pa je hodil z naglimi koraki in v tistem trenutku ni mogel urediti svojih misli. Bilo mu je jasno, da je Mira na mrliškem odru, in sklenil je, da jo obišče še zadnjikrat. Stopil je v inspektorjevo pisarno in prosil dva dni dopusta.

Odpeljal se je še isto dopoldne in v kupeju je sedel ves premagan in utrujen od misli, ki so se podile po njegovi glavi, tuje in mračne. Bil je kakor junak, ki pričakuje zadnjega akta temne žaloigre: vsi so mrtvi, in zdaj je prišla vrsta do njega ...

Zunaj je bila že jesen, in polja in njive in drage in travniki — vse je bilo prazno in mirno. Hladna jesenska sapa je pihala nad zapuščeno krajino, in svinčeni oblaki so viseli nad njo. Kakor bi vse pričakovalo smrti, ki pride z mrzlimi stopinjami in v

beli halji in se ustavi sredi široke poljane in zamahne s koso.

Listi so padali od vej polagoma in drug za drugim: komaj čuten šum, in list je ležal med tovariši. Včasih je sedla na vejico tožna ptica in se oglasila z žalostnim vzklikom; tedaj je odpadlo vse polno listov, šum se je pomnožil, in ptica je odletela vsa preplašena ...

Proti mraku se je pripeljal Dobravnik v svoj domači kraj. Šel je v mesto sam in nepoznan, in ko je došel do šole, se je bil storil že trden mrak. Po ulicah in hišah so že gorele luči, in tuintam je srečal neznanca, ki je šel mimo s tujim obrazom in mirnimi stopinjami.

Stopil je v sobo, kjer je ležala Mira na mrtvaškem odru. Bila je vsa obdana od jesenskih rož in vsa zakrita od bogatih vencev s širokimi trakovi, ki so nosili zlate, mo-gočne črke. Krog nje so gorele sveče v visokih svečnikih, in trepetajoči plameni so razsvetljevali njen blede obraz. Žalostni in mrzli kodri so ležali na njenem belem čelu in njenih sencih. — Dobravnik se je ōzrl po njenem obrazu in krog njenih ustnic je opazil posebno potezo: kakor bi se hotela nasmehniti svojemu življenju, ki se je poslovilo ...

V sobo je stopila Gizela, in Dobravnik je storil korak proti njej: hotel je izreči žalostno misel ... Ali ona je stala pred njim z resnim in mirnim obrazom, kakor izklesanim od marmorja. Proti odru je stegnila levico in uprla vanj svoje temne oči: „Vaše delo, gospod Dobravnik!“ ...

Njen glas je bil docela rezek in tuj, in Dobravnik se je prestrašil njenih mrzlih besed. Hotel je govoriti o sebi, kako ni on kriv, ali Gizela je odšla vun — vsa ponosna in užaljena. Tudi Dobravnik je odšel iz sobe in je stopal naravnost doli po razsvetljenih stopnicah. Zunaj se je za trenutek ustavil in obrnil svoj korak proti Ozbilnikovemu stanovanju, za katero so mu povedali. A Ozbilnik je bil baš napravljen z doma. Srečala sta se pred hišo.

„Zdrav, Florijan!“

„O — daj mi roko, Dobravnik!“

Dobravnik mu je stisnil roko in skupaj sta odšla proti mestu. Stopila sta v gostilno, in Ozbilnik je izvedel, kako je prišel Dobravnik tako naenkrat in nepričakovano.

„Ni mi bilo mogoče govoriti, in časa nimam, da bi poiskal prilike jutri. Ti jim reci, Florijan, kako je čudno prišlo, in da jaz nisem kriv!“ ...

Dobravnik je govoril z glasom, ki se je poznalo v njem žalostno vznemirjenje.

„Da, Feliks, jaz jim pojasnim vse ... Ti nisi kriv ničesar. — Bog te živi, Dobravnik, ti si dober človek!“ ...

Ozbilnik je nagnil kozarec dobrega vina, in polotevalo se ga je mehko čuvstvo.

„Meni je žalostno“, je ponavljal, „da je umrla ... Zdaj je minilo vse ... Kakor mati, ko ji umira zadnji otrok ... Daj, izprazni kozarec, Dobravnik, na Mirin spomin!“ ...

Dobravnik se je odpeljal še tisti večer. Ozbilnik ga je spremil prav do kupeja. Tam mu je segel zadnjič v roko in se poslovil.

V kupeju je Dobravnik zagrnil luč in sedel v mračen kot k oknu. Vlak se je pričel pomikati skozi temno in hladno jesensko noč. Vse je molčalo daleč naokoli, nikjer ni bilo zaznati življenja. Smrt je razpenjala in razgrinjala svoja mračna krila nad vso nedogledno krajino, vse je bilo mrtvo ...

Dobravnik ni zatisnil oči celo noč. Sedel je v poltemnem kotu zavrt v suknjo in premišljal je zadnje, težke dni svojega življenja. Videl je, koliko lepega je prišlo k njemu, koliko mladostne lepote, in videl je, kako je vse minulo z žalostnimi spomini. Zaželel je, da bi že prišel iz ozkih in negotovih stezic, po katerih je hodil do tistih dni, na ravno in primerno pot, ki pelje v mirnosti skozi življenje. Zahrepenel je po pokoju in po mirnih dneh, po tihih in srečnih urah, ki tečejo, in srce jih je veselo ... Spomnil se je Vere ...

Zgodaj zjutraj je stopil Dobravnik v svoje stanovanje in legel takoj k pokoju. Bil je ves utrujen od dolge vožnje in kmalu se je zazibal v mirnih sanjah.

Pozno popoldne je vstal in obiskal Vero, ki se je bila že vrnila z obiska pri stricu. Dobravnik je sedel h klavirju in igral priljubljene domače pesmi čudovito ljubeznivo in gorko. Vera ga je poslušala vsa pozorna in pomagala s svojim prijaznim glasom:

Bom šel na planince,
na strme goré —
pa bom slišal od daleč
zagorske zvoné ...

In ko sta bila pri koncu, je zaprosila Vera vsa navdušena in čudovito ljubeznivih oči:

„Ah, še enkrat, gospod Feliks!“

In Dobravnik je igral, in čutiti je bilo, kakor da so vsi tisti toni tako gorki in iz srčnih krajev. Vera pa je pela, pela ...

V sobo je pričel prihajati mrak, videlo se je, kot da bi se zbiral od vseh kotov in se plazil skozi okno popolnoma ob kraju ...

„Verica, glejte, kako lep in tih večer je danes! Jaz bi umrl na tak večer, in Vaši drobni prstki bi zaprli moje oči ...“

Dobravnikov glas je bil ves pregret od srčne gorkote, in njegove besede so bile prisrčne in ljubeznive. Prve njegove stopinje so se že poznale na žametnih travicah ravne in primerne poti, ki tečejo na nji tihe ure, in srce jih je veselo ...

„Verica, kaj so se začudile Vaše oči? ... Glejte, moja ljubezen je prišla k Vam, in Vaše oči se ji čudijo? ...“

Vera je v resnici opazila, kako je prišla k nji njegova ljubezen. Čutila je, kako je plavala povsod nad njo in v njenem srcu in ni se je bala. Vsa soba je je bila polna, in tudi teta jo je opazila, ko je stopila v sobo. In blagoslovila jo je s skrbnimi rokami, in njene vele ustne so šepetale nad njo gorko molitev ...

VIII.

Odtistihdob je postalo Dobravnikovo življenje spet veselo in kratkočasno. Videl je namreč, kako stopa po ravni in primerni poti, njegove stopinje so se gubile v ža-

metnih travicah, in sladke urice so tekle v tihi mirnosti . . . Zaželel je zime — in zima je bila pri kraju, zahrepenel je po pomladi — in rože in tičke so ga opozorile nanjo v vseveselem majevem jutru. Hodil je okrog veselega obraza in z lahkimi koraki. Vse-povsod ga je obdajal veseli in prostodušni smeh Verin, in njene oči so ga pozdravljale na vsakem kraju. In njega je veselilo, kadar jo je zazrl pred sabo, vso dobro in ljubeznipolno.

Tako je zopet prišla k njemu radost, in dozdevalo se mu je, da se žalost ne povrne nikoli več: oddaljila se je tako daleč, da je več ne dosežejo njegove misli . . . Pri srcu mu ni bilo več težko, in bodočnost je ležala pred njim vsa lepa, ljubezni vredna in kakor na dlani: po tej poti dalje, in tukaj so cilji . . .

Tudi Vera je bila vsa radostna, zadovoljna in srečna v svoji ljubezni. Hodila je po sobi na tihem prepevaje, z veselimi očmi in zadovoljnostjo na obrazu. Čutila je pri srcu mehko milobo in čudovito lahkoto: sedla bi na kelih lilije kakor spomladanski metuljček, in lilija se ne bi nagnila . . . Radost in zadovoljnost sta zavladali po celi hiši, in tudi siva teta ju je opazila: spomnila se je svoje mile mladosti, ki je minila in se ne povrne nikoli več . . .

Zima je že potekla, in pomlad je zopet prišla v deželo. Maj je trosil svoje cvetje daleč naokoli: polja so cvetela in trate, in drevje je cvetelo vsepovsod. Prebudile so se sanjajoče loze, in spomladansko življenje je vstalo. Zašumeli so temnovejni hrasti, in drobni gozdni prebivalci so ubrali spomladansko pesem . . . Ljudje so občutili veselje nad bogatim življenjem, prišle so k njim vesele ure s prijaznimi dogodki, in obrazi so se razjasnili . . .

Dnevi so potekali lepo mirno in naglo, in nastopile so poročne ure Verine in Dobravnikove. Vse se je dogodilo popolnoma natihem, in mlada poročenca sta občutila srečo, kako ju obsiplje z bogatimi rokami . . . Na dan po poroki sta se odpeljala na svatbeno potovanje, in Dobravnik je povedel Vero v

svoje domače kraje. Ko je sedela pri njem v kupeju, je bila ves čas vsa polna odkritosrčnega veselja in včasih ga je prišla za roko, in njene oči so ga poljubile.

„Glej, Vera, ta zlata in plodonosna polja!“ je razkazoval on. „Vidiš tam, kako se vije ozek potoček, ves srebrn od solnčnih žarkov? . . . Glej, tista dva zelena in strma holma, vsa porastla od senčnatih dreves, in širok potok v globoki dolini, ki se vije v mnogoterih ovinkih tam med obema! . . . Ali vidiš oni gradič? . . . Bela, peščena pot vodi do njega, in ob obeh straneh so visoki, nebotični jagnjeti . . . Glej, in tam so vinske gore . . . Čakaj, poskusi bodeš dolensko kapljico!“ . . .

In ona je opazovala vse z vidno pozornostjo in vdanostjo.

Na večer istega dne je slonela Vera na oknu, in poleg nje je stal Dobravnik. Stara sorodnica je že legla k pokoju, zakaj bilo je že pozno zvečer, in nočne ure so prihajale. Vera je slonela na oknu in gledala doli po temni in tihi Krki. Zunaj je bilo vse mirno in jasno, poznovečerna tihota je plavala nad vso široko krajino. Na nebu so gorele zvezde, in mesec je plaval med njimi kakor srebrn čoln. Njegov svit je bil razlit po naravi in je trepetal na temni krški gladini, ki jo je valovil lahen vetrič majevega večera.

„Glej, Verica, kako se svetlikajo valovi, in kako so nemirne zvezde v krških globčinah!“ . . .

Vera je opazila in občutila to tiho in molčečo lepoto. Valovi so se svetlikali, prihajali iz dalje in se gubili za ovinkom, zvezde so se zibale vse nemirne, in vse je molčalo kakor zadržano od skritih rok . . .

Drugo jutro po tistem večeru je peljal Dobravnik Vero v hosto, ki se širi pod mestom na desnem bregu Krke. Vedel je, da še ni hodila vse svoje življenje po gozdu, ki ga je zgradila narava, in se ga niso doteknile človeške roke.

Stopila sta pod vejevje prvih dreves, in prijazen gozdni hlad jima je pridihal naproti. Vera se je razveselila vonja, ki jo je

obdal kroginkrog, in začudila se je bogatemu življenju, ki se je razlivalo vsepovsod.

„Ah, Feliks! Po takih krajih še nisem hodila nikoli!“ ...

Vera se je razradostila nad tem tihim in tako lepim krajem. Stopila je tja med rosne cvetove, potegnila je z drobno roko po belih glavicah in prekrizala je Feliksov prijazni obraz, vsa prevzeta od te tihe lepote, z roso gozdnih cvetov:

„Z roso gozdnih rožic!“ ...

Solnce je stalo že nekoliko višje nad gorskimi vrhovi, ko sta se vračala. Šla sta roko v roki mimo šole, in pri tej priliki se je Dobravnik na tihem začudil ... Skozi okno, skozi tisto okno, ki mu je bilo še v spominu, je gledal popolnoma tuj in nepoznan obraz. Polotilo se ga je začudenje in lahka vznemirjenost ga je izpreletela. Vera je to opazila: ozrla se je po njem, in njene oči so ga vprašale: „Kaj je, Feliks?“ ...

On se je vznemiril še enkrat, in vse je bilo končano.

„Nič ni, Verica! ... Svoje dni je stanoval tukaj znan učitelj — zdaj so tu sami tujci ...“

Popoldne se je že nagibalo, ko sta šetala Dobravnik in Vera po mestnem drevoredu, ki se boči čez velik in položen holm. Ob obeh straneh so stala močna in temna debela košatih in senčnatih kostanjev, ki so zgrinjali svoje veje in delali prijazno senco. Dobravnik je opozoril Vero na Krko, ki teče spodaj v dolini in pada v glasnem šumu čez jez.

„Glej, Vera, tukaj se poslavlja Krka od mesta, in Kette je pel o njej, kako se vije —

„... kot mlada nevesta
krog ženina, ljubo ga objemaje,
ko mora proč od nje na tuje kraje ...“

V globočini mirne reke so sanjali popolnoma mirno temnovejni bori in visokorasle smreke, ki so rastle na nasprotnem bregu. Solnce se je zrcalilo v nji, in njegovi žarki so se igrali po njeni gladini. Vsepovsod je bila po nji razlita tista lepa in lahka rdečica, ki jo opazimo na prosoj-

nem in temnocekinastem cvetu spomladanske rože ...

„Vera, povej, ali niso to lepi kraji?“ ...

In Vera je spoznala vse to in čudila se je tej naravni lepoti.

„Resnično, Feliks, tvoji domači kraji so lepi!“ ...

A nekoga je še pogrešal Dobravnik — Ozbilnika. Tudi Vera ga mora poznati! ... No, dobili so se. Ozbilnik je šel iz urada. Stopil je k njima, ves razveseljen in prijazen, in skupno so se napotili proti mestu. Vera se je zelo čudila prijateljevi zgovornosti in prijazni zabavnosti: Ozbilnik je govoril ves čas o kratkočasnih stvareh z nasmehom krog ustnic in s prijaznimi očmi.

Prišli so v mesto in se napotili na vrt znane krčme. Tam so sedli okoli okrogle mize pod senčnatim kostanjem, in natakarica je prinesla vina. Ozbilnik je bil ves kratkočasen, in zabaven in tudi Dobravnika in Vere se je polotilo veselje.

„Bog te živi, Dobravnik, ti si dober človek! Dobil si mi službo, in tako sem postal pameten človek: še dva meseca in sem uradnik! ... Živela tvoja soproga — ljubeznjiva gospa Vera — živela!“ ...

Ozbilnik je dvignil čašo, in tudi Vera in Dobravnik sta dvignila svoji in trčila z njim. Ozbilnik je nagnil kozarec do dna in pravil je Veri o svojem življenju.

„Svoje dni sem hodil okoli — človek brez cilja, ki mori svoje lastno življenje ... Vidite, zdaj je vse tisto minilo: omejil sem svojo pot, kakor mi je bilo težko in nepristopno. In zdaj grem lepo naravnost dalje, in pred menoj je vse lepo jasno; in z veselimi očmi pogledam vsak čas v bodočnost.“

Tedaj pa so se oglasili v daljavi prijazni glasovi šmarničnih zvonov, in Ozbilnik jih je čul. Na pamet mu je prišla mladost in nekdanji majniški večeri in mladenka bledih lic, črnih oči in par kodrov na čelu ... Zamislil se je ...

„Kam ste se zamislili, gospod Ozbilnik?“

Vera ga je prašala s prijaznim naglasom, in Dobravnik je natočil kozarce.

„Nič ni, milostiva! . . . Včasih mi pride v spomin trenutek iz mladosti, ki je ni več . . .“

Ozbilnik je pil mnogo ta večer, in polotila se ga je mehkoba. Dobravnik ga je prašal po učiteljevih.

„On je šel v pokoj z novim letom ves od boleznj oslabljen. Pravijo, da jo je dobil od Mire: vse zadnje noči je presedel pri njeni postelji in zrl v njen polmrtvi obraz . . .“

Dobravnik se je za hip zamislil. Ali trajalo je sam trenutek in prašal je popolnoma z mirnim glasom:

„Ali si povedal o meni?“ . . .

„Da! Vse sem jim pojasnil, in težko jim je bilo: umolknil so vsi, in začudenje se razlilo po obrazih . . . Gizela se je poročila z Evgenom in tistikrat je rekla, da se gotovo še kdaj srečata v življenju, in pri taki veseli priliki ti ponudi roko sprave . . . Vidiš, tako se je vse končalo . . .“

Vera se je ozrla z vprašajočimi očmi v Ozbilnika, in po njenih licih se je razlilo začudenje . . .

IVO DANIČ:

PESEM ZAPUŠČENEGA.

Moja pesem gre čez polje,
gre čez gore v tuji kraj,
da zgubi se v zemlji tuji,
se ne vrne vekomaj . . .

To je pesem o mladosti,
o veselju sladkih dni,
o bogatih srčnih rožah,
ki jih v mojem srcu ni.

To je pesem o pomladi,
ko budi se cvet dehteč,
o ljubezni, skriti sreči,
ki za mene ni je več.

To je pesem o mladenki,
ki je pela v sladkih dneh:
rože so v laseh cvetele,
plaval ji na ustnih smeh . . .

ZVORAN:

K ROJSTNI KOČI.

Ko mi je težko srce,
moje misli v blede noči
spejo k tihi rojstni koči,
v malo selo pod goró . . .

Tamkaj pômlad mladih dni
pričakuje me vesela,
da me vzljubi v lica vela,
da odbegne žalost vsa . . .

